

מראי מקומות- קידושין כ"ז

(א) ומקומו מושכר לו, ש"מ בעיני צבורין בה- הק' האחייעור (ב', מ"ז, ט'), לפי מש"כ תוס' דהי' רוצה לצאת ידי ביעור ע"י נתינה זו, למה מהני, הרי הרבה ראשונים ס"ל (ע' מש"כ בדף כ"ו) דאגב מהני רק מדרבנן, וא"כ איך יצא ידי ביעור מן התורה. ותי' דכיון דכבר נתון לזה עכ"פ מדרבנן, א"כ שאר כהנים וכו' ממילא מסחי דעתייהו מיני', והוי כמו מכירי כהונה, דזכו המכירי כהונה ע"י היסח הדעת של שאר כהנים, ולא גרע קנין דרבנן ממכירי כהונה [נויש לע' אם שייך ליישב קו' זו ע"פ מה שהבאנו לעיל (כ"ו) מתשו' רעקא דקנין דרבנן מהני לקנותו מן התורה, ד"ל דמהני זה לדין ביעור ג"כ, וצ"ע].

(ה) והלכתא, צבורין לא בעיני, אגב וקני בעיני-

ע' בר"ן (י: בדפיו) שדייק מדברי רש"י דדוקא אגב הוא דמהני, אבל אם אומר רק שיקנה המטלטלין "עם" הקרקע, זה לא מהני. אבל הביא מהרא"ה דעם הרי הוא כאגב, ושאלת הגמ' הי' אם סגי בלא כלום, אלא אומר קנה הקרקע והמטלטלין, וכי אסיקנא דבעיני אגב, בעם נמי סגי. וע' בקהלות יעקב (חלק א', סי' כ"ג) שכ' לבאר המח' ע"פ חקירה יסודי בענין אגב (וע"ע בדברי יחזקאל מ"ד, ז', לענין חקירה זו), האם אמרי' דהמטלטלין נטפלין להקרקע, וכשעושה מעשה קנין על הקרקע, הו"ל אותו מעשה קנין חל ג"כ על המטלטלין, או דלמא החידוש שחידשה תורה באגב הוא, דכיון דקנה הקרקע, חידש התורה דאגב זה יכול להקנות המטלטלים בלא שום מעשה קנין, אלא בהקנאת הבעלים לבד, ונמצא שהסבה לקנות המטלטלין הוא חלות קניית הקרקע. והביא שהסמ"ע (ר"ב) ביאר בדעת רש"י, דלשון "עם" משמע שיהיו שניהם בשוה קאי קנין זה, וזה לא מהני, משא"כ לשון אגב, דלא משמע שהוא במעשה קנין א' [אולם ע' בלשון רש"י (ד"ה ומקומו) שכ' דמטלטלין נקנין עם הקרקע "בכסף", וכן בד"ה לא שנו, דכ' דמטלטלין נקנין "בחזקה", דלכאו' משמע קצת כצד האחר של החקירה, וי"ל], אבל שי' הרא"ה הוא דהוי כמעשה קנין א', ולכן שפיר אמרי' "עם", וע"ש מש"כ לדחות התלי'.
שהמשיך להביא ראיות דודאי קנין אגב הוא קנין חדש, ואינו כלול במעשה קנין של הקרקע, ועפ"ז כ' לבאר שי' הרמב"ם (מכירה ג', ט'), דכ' דמה שצריך לומר אגב, היינו רק היכא דהמטלטלין אינם צבורים על הקרקע,

(ב) ש"מ בעיני צבורים בה- הק' הריטב"א, מהו ההכרח דבעיני צבורים, לימא דמהני מדין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט (ומבואר דס"ל דאמירתו לגבוה מהני גם לגבי עניים). ע"ש מה שהאריך לתרץ בזה [וכוונתו צ"ע].

(ג) שאני שטר, דאפסירא דארעא הוא- כ' האילת השחר (וכן שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א) לחקור בביאור דברי הגמ' בס"ד זו, האם כוונת הגמ' לומר דכיון דאפסירא דארעא הוא, אז אי"צ קנין אגב בכלל, ומהני בתורת קנין הקרקע אפי' בלא אגב (דהוי בטל להקרקע וכע"ז), או דלמא הגמ' אומרת רק למה לא יהי' שטר צריך צבורין, וא"כ אף אם שאר אגב בעיני צבורין, י"ל דשאני שטר, דכיון דאפסירא דארעא הוא, שייך הוא להקרקע אפי' בלא צבורין, וצ"ע. [וע' לקמן שהביא הגמ' ראי' דקנין השטר מהני בתורת אגב מהא דתניא זו היא ששנינו וכו', והק' התוס' הרא"ש, מהו הראי', דלמא ילפי' משם רק דשטר נקנה באגב, ומ"מ כיון דשטר אפסירא דארעא הוא לא בעיני צבורין, הא בעלמא בעיני צבורין, ותי' דכיון דצריך להביא ראי' דשטר נקנה באגב, משמע שאינו נקנה בקל טפי מעלמא. ולכאו' משמע מדבריו, דס"ל דבתי' הגמ' שאני שטר וכו', סבר דאינו נקנה באגב כלל, וע"ז הק' דמהו הראי' דבעלמא בעיני צבורין, נניח שיש לנו ראי' דבעי אגב, אולם מ"מ י"ל דחלוק משאר אגב דבעיני צבורין, ומשמע דרק בקושייתו מחדש סברא זו שיש לחלק בין אגב דשטר ובין אגב דשאר דברים, וזה לא הי' יסוד של תי' הגמ'. עוד נראה מדבריו דעכ"פ שייך לומר סברא זו לחלק בין אגב דשטר ובין אגב דשאר דברים, ושאינ לומר דאין סברא לחלק באגב גופא]. וע"ע בקצות ובנתיבות (ער"ה, א') דלכאו' שייך לדייק מדבריהם איך מבינים השו"ט של הגמ', ואכמל"י.

יחיב בהו דמי, הילכך פשיטא דגמר ומקני

מטלטלין באגב. [ולכא' נראה דהבין השלנל"מ דשאלת הגמ' ה' בגמירת דעת, האם אמרי' דאם עיקר הקנין הוא על מכר, אז ג"כ גומר דעת ליתן המטלטלין שאינו משלם לו בשבילם, או לא. אבל להיפוך ודאי גומר דעתו. אבל לפי הריטב"א יש לבאר שאלת הגמ' ע"פ היסודות שהבאנו לעיל, דאם אמרי' דקנין א' הוא, א"כ י"ל דקשה לומר שיהי' יכול מעשה קנין א' להועיל על מכר ומתנה בכ"א, ואולי ע"ז פושט הגמ' דבאמת הוי ב' קנינים, וא"כ שפיר מהני למכר ומתנה, א"נ דבאמת שייך קנין א' על מקח ומתנה ביחד. או י"ל, דהשאלה הוא אם שייך להטפיל מטלטלין של מתנה לקרקע של מכר, וכן להיפוך, וצ"ע בכ"ז. ולכא' שייך לחקור כן גם בשאלת הגמ' שלאחר זה, שדה לא' ומטלטלין לאחר מהו, דיש לבאר דשאלת הגמ' הוא בענין גמירת דעת, או דלמא שהוא שאלה בהלכות אגב, האם שייך להטפיל

מטלטלין של א' לקרקע של חבירו.]

וע"ע בתוס' הרא"ש, שכ' דשאלת הגמ' הוא משום דאגב קנין גרוע הוא, ולכן י"ל דאין לך בו אלא חידושו. וכ' דה"ה מטעם זה בעינן שיתן דמי כולן, משום דקנין גרוע הוא (וע"ש מש"כ לענין מי שהחזיק בשדה זו לקנות י' שדות, דג"כ כ' דקנין גרוע הוא, וע"ש מש"כ להק' עפ"ז).

שדה לא' ומטלטלין לאחר מהו- פי' הנחלת משה דשאלת הגמ' הוא אם קנין אגב הוי כמו קנין רגיל, דא' יכול לעשות מעשה קנין בעד חבירו, וזה נחשב כאילו השני עשה הקנין, וא"כ יכול א' לעשות מעשה קנין על הקרקע, ויכול לחשוב שעיי"ז יקנה השני המטלטלין, וזה יחשב כאילו השני עשה את הקנין, או דלמא ענין אגב הוא דהמטלטלין מתבטלין לקרקעות, וממילא לא שייך למימר שא' יזכה בקרקע והשני במטלטלין, דמי שזוכה בקרקע, הוא צריך לזכות גם במטלטלין. וע' בספר הזכרון **אש תמיד (עמ' שמח) שהובא שם מבעל הברכת **שמואל** דאם אמרי' דע"י החלות בהקרקע ממילא נקנה המטלטלין, שפיר יש להבין השאלה, אבל אם הביאור הוא דהמעשה קנין על הקרקע הוא ג"כ מעשה קנין על המטלטלין, מה שייך לומר שראובן עשה מעשה קנין ושמעון קונה. וכ' שאין לומר שהוא בתורת שליחות, דכיון שהוא עושה המעשה החזקה בשביל עצמו,**

לא מהני בזה שליחות [וע"ע כוונתו בזה, למה אינו יכול לעשות מעשה קנין בשביל עצמו שהוא ג"כ בשביל חבירו בשליחות, וע"ש עוד בזה].

מושכר למעשר- ע' באור שמח (מכירה א', ו') דביאר דמושכר לעניים בשביל המעשר, ולא לר"ע, אלא דהק' דאיך שכרו בשביל העניים, בשלמא לפי הראשונים דמהני דין עבד כנעני

אבל היכא דהם צבורים, אי"צ לומר אגב (וכ"כ התוס' ר"י הזקן כאן). וכבר השיג עליו **הראב"ד** דהגמ' אינו משמע שום חילוק בזה (ומש"כ שם המ"מ דכוונת הרמב"ם הוא דבצבורין מהני מדין חצר, כבר כ' כן הר"ן י: בדפיו), והק' דא"כ הול"ל דמייירי בחצר משתמרת, וצ"ע).

וכ' הקה"י דלפי הנ"ל י"ל, דכל שאלת הגמ' ה' רק היכא דאין שייך לכלול המטלטלין בהמעשה קנין של הקרקע, ולכן שפיר י"ל דצריך לומר אגב, שהרי זהו קנין חדש, רק דאי"צ מעשה. אבל היכא שהם צבורין, בזה י"ל (כמש"כ הסמ"ע) שהרי הם כמחוברין לקרקע, וא"כ בזה י"ל שהם נכללים בהמעשה קנין של הקרקע, ובזה אין מקום להצריך אמירת אגב (וכ' דאף דק' לומר שיש ב' ענינים באגב, מ"מ לכא' משמע כן מדברי הסמ"ע. וניחא טפי לומר כן אם אגב הוי קנין דרבנן).

וע"ש בקה"י שכ' ליישב עפ"ז שי' הקצות (ער"ה, א'), דנח' שם הקצות והנתיבות בענין אם שייך לקנות מטלטלין של הפקר ע"י קנין אגב, דהקצות ס"ל דהיכא שהם צבורין מהני, והנתיבות ס"ל דלעולם לא מהני. וכ' הקה"י דע"פ הנ"ל, י"ל דהיכא דאינם צבורים, אז הרי עיקר הקנין הוא הקנאת המקנה, ולכן צריך לומר אגב, ובלא"ה אינו קנין, וזה אין שייך בהפקר כלל. אבל בצבורים, דהקנין על הקרקע היא היא הקנין על המטלטלין, א"כ, בזה י"ל דשפיר מהני גם בהפקר. עוד שמעתי לבאר דברי הרמב"ם ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א, דכיון דהיסוד של קנין אגב הוא שיהי' המטלטלין טפלין להקרקע, א"כ שפיר י"ל דמה שצריך "להטפיל" ע"י דבורו המטלטלין להקרקע, הוא רק היכא דהמטלטלין אינן טפלין בעצם, אבל היכא דצבורין הן, וטפלין בעצם, שפיר י"ל דאי"צ לומר אגב וקני.

שדה במכר ומטלטלין במתנה מהו- יש לעי', (ו) האם שאלת הגמ' דוקא באופן זה, או ה"ה להיפוך, דשדה במתנה, ומטלטלין במכר. הריטב"א כ' במסקנת הגמ' דגם איפכא קנה, דמ"ש, ומשמע דס"ל דשאלת הגמ' ה' גם להיפוך. אולם ע' בשיטה לא נודע למי שכ' "אבל שדה במתנה ומטלטלין במכר, פשיטא ל' דקני, דשדה קא אחזיק בה ומטלטלין הא

מקרקעי, היינו משום דאגב עבדינהו כקרקע עצמו, וכגוף א' דמי". [וצ"ע כוונתו, דאם חסרון בעשר בהמות הוא מצד דעת, א"כ מאי מהני מה שאגב עבדינהו כקרקע, הא אי"ז עושה נפק"מ בדעתו, ואם הק' הוא איך מהני הקנין, הא אגב הוא גזה"כ, וודאי מהני. ולכא"ו צ"ל דהי' ק' לו, דנראה מקנין אגב דמה שחפץ האחר רחוק ממקום הקנין אינו מפסיד שיהי' כח להקנין לחול שם, וע"ז תי' דבאגב נחשב כאילו המטלטלין שם ממש, וא"כ אין ראי' מזה, ועדיין צ"ע.]

(ב) **עד היכן גלגול שבועה- ע' אור שמח (טוען א', י"ב)** דכ' לחקור בדין גלגול שבועה, האם זה זכות שהתורה נתן לתובע, שיהי' יכול לגלגל עליו שבועה, אבל אם אין התובע טוען עליו אז אין חיוב שבועה כלל, או דלמא ל"ש. ודייק מדברי הרמב"ם בהל' סוטה דזכות הוא לבעל שיהי' יכול לתבוע לה לישבע על הגלגול. אבל מהנ"י בב"מ דיין דאף אם לא טעין בגלגול משבעינן ליה. וע' בריטב"א כאן דכ' ד"איכא בסוטה מאי דליכא בעלמא, דאלו בסוטה הכהן פותח הגלגולין מעצמו, ואלו בעלמא קי"ל דאין ב"ד פותחין לו לגלגל עד דטעין תובע", (וזה כבר הביא האו"ש, דשי' הריטב"א הוא דצריך תביעת התובע, אלא דלא כ' לחלק בין בעלמא לסוטה).

(ג) **אמן מאיש זה אמן מאיש אחר, וכו'- הק' תוס',** הא לא כתיב אמן אלא ב' פעמים, ותי' דבאמת אי"צ הדרשה דכפילות דאמן אלא לענין ארוסה ושומרת יבם דלא כתיבי. וע' בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (עמ' 162) שהביא מהשואל דלפי תוס' לכא"ו אין האשה אומרת אמן אמן אא"כ הבעל מגלגלה לזמן ארוסה ושומרת יבם, דע"ז נאמר אמן אמן, והשיב הגרי"ז דנראה דדברי תוס' הם רק לענין עיקר הילפותא, דאם לא הי' כתיב אלא חד אמן היינו יודעים שאר הדינים, אבל עיקר דין דהאשה צריכה לענות אמן ב' פעמים אינו תלוי בזה כלל [וצ"ע כוונתו בזה].

(ד) **ונקה האיש מעון- פרש"י,** שלא בא עליה אחר שנסתרה שנאסרה עליו בסתירה זו. וע' במשנה למלך (סוטה ב', ח') שכ' דרש"י פליג בזה על הרמב"ם דכ' דצריך להיות מנוקה מכל עוון של זנות (ואף בניו ובנותיו צריכים להיות מנוקין) כדי שיועיל ההשקאה, ובאמת סוגיא ערוכה הוא בסוטה (מז:). וע' בקרן אורה בסוטה (כח). דכוונת רש"י כאן ועוד

בדיני ממונות, א"ש, אבל לפי הרי"ף והרמב"ם, דלא אמרי' הכי, מאי איכא למימר, וע"ש מה שתי' בדוחק.

(ט) **לא שנו אלא שנתן דמי כולן, אבל לא נתן דמי כולן, לא קנה אלא כנגד מעותיו- ע' ברמב"ן** שביאר דכיון דלא קנו אותן מחמת עצמן אלא מחמת חזקת קרקע, א"כ "אמרו חכמים שלא קנה וכו', לפי שאמרו דלא סמכה דעתייהו לקנות מעכשיו בחזקת הקרקעות והמטלטלין... וכן במוכר י' שדות בי' מדינות... שאין חזקה זו קונה לו בלא דמים אלא בשדה זו שהחזיק בה", וכ' בהמשך דצריך דוקא שיתן כל הדמים, ואפי' מקצת הדמים של שדה אחרת לא מהני, אלא דקנה כנגד מעותיו. וע"ע בדברי הר"ן (ריש יא. בדפיו) דכ' ד"כיון דהקנאה ריעא היא, אע"ג דלא עאיל ונפיק אזוזי, לא קנה אלא כנגד מעותיו" [וצ"ע אם כוונתו ג"כ שיש חסרון בגמירות דעת, או דלמא הוי חסרון בעצם הקנין]. וע"ש שהעיר דהרי"ף והרמב"ם כ' דין זה רק לענין מכר י' שדות, אבל לא לענין מטלטלין אגב קרקע, וכ' דאולי הי' להם גירסא אחרת.

(י) **יפה כח חזקה, שחזקה מכר לו עשר שדות ... קנאם כולם- והק' בחי' ר' שמעון (א', ד"ה ועד"ז),** הא בכסף נמי אם מכוון לקנות י' שדות בפרוטה מהני. וביאר [כפי הבנתו] דהיכא דנתן הכסף בשביל קרקע א', אלא דרוצה שמעשה קנין כסף שעשה על שדה זו יועיל גם לשדות אחרות, ודומה למעשה חזקה שעשה בקרקע זו, בכסף זה לא מהני, דאינו מוכר השדה אחרת בעד כסף זו. [ומשמע דאם מוכר העשרה שדות, ופרוטה זו על כולם, זה יכול להועיל בשביל כולם, ואולי יהי' צריך פרוטה לכל שדה, וצ"ע]. וע"ע בריטב"א לעיל (כו). דכ' ד"אינו קונה בדמי קרקע אחת קרקע אחרת", ולכא"ו משמע כדברי הגרש"ש. וע"ע בחי' ר' מאיר שמחה כאן שכ' על דרך זה, וביאר ע"פ דברי הסמ"ע (ק"צ, א') דקנין כסף הוא כסף שיווי, וא"כ אין שייך שכסף שיווי של קרקע זו יועיל על קרקע אחרת, וע"ש שציינן לדברי הריטב"א הנ"ל.

(יא) **התם גופים מוחלקים, הכא סדנא דארעא חד הוא- כ' הריטב"א** "ומטלטלי דקני בחזקת

מקומות הוא רק לפרש פשטות לשון הקרא,
אבל לדינא י"ל דמודה רש"י להרמב"ם
דמשום כל זנות אין המים בודקין.

טו) **אלא ע"י גלגול- פרש"י**, שקינא לה כשהיא
נשואה ונסתרה וכו'. וק', הרי לכאו' גם אם
קינא לה כשהיא ארוסה ונסתרה כשהיא
נשואה הדין כן, ולמה נקט רש"י דוקא שקינא
לה כשהיא נשואה. ותי' בספר **דבר משה**,
דמוכח מפרש"י דאם היתה ארוסה כשקינא
לה, אז מה שהיא נשבעת שלא זינתה בשעת
אירוסין, אי"ז מדין גלגול כלל, אלא זהו
מעיקר דיני השבועה, לפי שאין השבועה רק
על מה שלא זינתה בשעת הסתירה, אלא שלא
זינתה משעת הקינוי עד עכשיו, וא"כ ע"כ
מיירי כשקינא לה כשהיא נשואה, וא"כ מה
שהיא נשבעת על זמן אירוסין, זהו משום דין
גלגול.